

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

การใช้กำลังทหารกับการชุมนุมสาธารณะภายใต้หลักประชาธิปไตย

จัดทำโดย พลโท กิตติยุทธ กิตติยุทธโยธิน
รหัส ๖๓๐๘๐๒

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๘
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

การใช้กำลังทหารกับการชุมนุมสาธารณะภายใต้หลักประชาธิปไตย

พลโท กิตติยุทธ กิตติยุทธโยธิน^๑

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๔๔ บัญญัติว่า

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น”^๒

การชุมนุมจึงเป็นเสรีภาพของบุคคลที่จะกระทำได้เมื่อบุคคลมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันจนนำไปสู่การรวมกลุ่มเพื่อชักจูงให้บุคคลอื่นมีความเห็นโน้มเอียงมายังกลุ่มตนเพื่อแสดงถึงพลังอำนาจในการต่อรองหรือเรียกร้องผลประโยชน์นั้น การชุมนุมสาธารณะจะเกี่ยวข้องกับบุคคลจำนวนมากอันมีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง การชุมนุมสาธารณะมีความเสี่ยงที่จะเกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นได้เสมอ เพราะแม้ผู้ชุมนุมแต่ละคนมีความต้องการในรายละเอียดที่ไม่เหมือนกัน มีอารมณ์ต่างกัน มีความอดทนต่อความกดดันหรือสิ่งเร้าต่างกัน ปัจจัยเกี่ยวกับตัวผู้ชุมนุมเหล่านี้ล้วนมีผลต่อระดับของความเสี่ยงที่จะเกิดความไม่สงบเรียบร้อย นอกจากนี้หากมีผู้ไม่ประสงค์ดีเข้ามาฉวยโอกาสสร้างสถานการณ์ให้เกิดความรุนแรง การชุมนุมสาธารณะจะกลายเป็นความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง หรือกรณีถ้ามีผู้ไม่เห็นด้วยกับ การชุมนุมสาธารณะและออกมาแสดงความคิดเห็นในทางตรงกันข้ามกับกลุ่มผู้ชุมนุมสาธารณะก็อาจทำให้เกิดการปะทะกันทางความคิด และลุกลามเป็นการปะทะกันในทางกายภาพ จนทำให้การชุมนุมสาธารณะกลายเป็นความไม่สงบเรียบร้อยในบ้านเมือง ในต่างประเทศได้มีกฎหมายเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะขึ้นมาบังคับใช้ โดยเฉพาะวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันหรือจัดการกับเหตุไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว สำหรับประเทศไทยในอดีตที่ผ่านมา การชุมนุมสาธารณะในประเทศไทยเป็นการชุมนุมสาธารณะในพื้นที่หรือสถานที่กำหนดชัดเจน ต่อมาได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการชุมนุมสาธารณะ เป็นรูปแบบการเดินขบวนไปตามท้องถนน สถานที่ราชการ สถานที่สำคัญต่างๆ ตลอดจนมีการปิดล้อมเข้ายึดสถานที่ราชการ สถานที่สำคัญ ปิดกั้นถนน เส้นทางคมนาคม รวมถึงมีการทำร้ายบุคคลที่ไม่ให้ความร่วมมือหรือมีความคิดเห็นต่าง ผู้ชุมนุมบางคนได้ใช้อาวุธและใช้สิ่งผิดกฎหมายต่างๆ เข้าร่วมในการชุมนุมสาธารณะ โดยรัฐได้ใช้เพียงกฎหมายทั่วไปที่เกี่ยวข้องตามความผิดของการชุมนุมสาธารณะหรือความผิดของผู้ชุมนุมมาเป็นเครื่องมือในการจัดการ เช่น กฎหมายอาญา พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.๒๕๕๐ พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ.๒๕๓๕ พระราชบัญญัติรักษาความสะอาด พ.ศ.๒๕๓๕ เป็นต้น และเมื่อรัฐเห็นว่า การชุมนุมสาธารณะอาจขยายลุกลามใหญ่โตส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง รัฐจะเริ่มใช้มาตรการตามแผนรักษาความสงบเข้ามาจัดการ โดยทหารซึ่งมีหน้าที่หลักในการรักษาความสงบเรียบร้อยในบ้านเมืองก็จะเป็เครื่องมือหนึ่งที่รัฐมอบหมายให้ดำเนินการ

^๑ หัวหน้าสำนักตุลาการทหารและตุลาการพระธรรมนูญหัวหน้าศาลทหารสูงสุด

^๒ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๔๔

ดังกล่าว และหากทหารดำเนินการต่อการชุมนุมสาธารณะหรือผู้ชุมนุมอย่างเด็ดขาดหรือรุนแรง ก็จะถูกตอบโต้ด้วยกำลังทางกายภาพ หรือถูกกล่าวหาว่า ทหารใช้กำลังกับผู้ชุมนุมสาธารณะรุนแรงเกินกว่าเหตุ จากสภาพปัญหาการชุมนุมสาธารณะในประเทศไทยดังกล่าว จึงเป็นที่มาของการตราพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ.๒๕๕๘ เพื่อเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์การใช้สิทธิการชุมนุมสาธารณะให้ชัดเจน สอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศ ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่ประเทศไทยเป็นภาคี เพื่อให้การชุมนุมสาธารณะเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย ไม่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ตลอดจนสุขอนามัยของประชาชน หรือความสะดวกของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ และไม่กระทบกระเทือนสิทธิ เสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น อย่างไรก็ตาม หลังจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ.๒๕๕๘ แล้ว ยังคงมีการชุมนุมสาธารณะเกิดขึ้นในประเทศไทยอีกหลายครั้ง บางครั้งเป็นการชุมนุมที่ผิดกฎหมาย รวมถึงเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องประสบปัญหาข้อขัดข้องในการดำเนินการตามกฎหมายหลายประการ ซึ่งหน่วยงานต่างๆ ได้จัดอบรมหรือประชุมร่วมกัน เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น หรือมีการนำเรียนผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น เพื่อพิจารณาแนวทางในการดำเนินการให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ผู้เขียนจึงเห็นว่า โดยสิทธิพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ ประชาชนมีสิทธิในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ทั้งนี้เมื่อพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ.๒๕๕๘ บังคับใช้ประชาชนหรือกลุ่มบุคคลที่ต้องการจะจัดการชุมนุมสาธารณะหรือเข้าร่วมการชุมนุมสาธารณะจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอน วิธีการที่กฎหมายกำหนดก่อน เช่น แจ้งการชุมนุมสาธารณะ เป็นต้น สำหรับกรณีทหารซึ่งอาจได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบเป็นผู้ควบคุมสถานการณ์ หากไม่มีความรู้ถึงอำนาจหน้าที่ของตนตามที่กฎหมายกำหนด อาจสั่งการหรือกระทำการใดๆ ที่เกินกว่าขอบเขตอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายกำหนด หรือกระทำการใดๆ ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคล ผู้ชุมนุมสาธารณะ หรือการชุมนุมสาธารณะ ทหารผู้นั้นตลอดจนผู้บังคับบัญชาทหารอาจถูกดำเนินคดีทางอาญา หรือถูกฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งได้ ดังนั้น การศึกษาเรื่องนี้จะได้ทราบถึงแนวความคิดเรื่องการใช้อำนาจทหารกับการชุมนุมสาธารณะภายใต้หลักประชาธิปไตย

หลักประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองแบบหนึ่งซึ่งบริหารอำนาจรัฐโดยเสียงข้างมากของพลเมือง ผู้เป็นเจ้าของอำนาจคือพลเมือง อาจใช้อำนาจของตนด้วยตนเองหรือผ่านผู้แทนที่เลือกไปใช้อำนาจแทนก็ได้ ประชาธิปไตยยังเป็นอุดมคติที่ว่าพลเมืองทุกคนในชาติร่วมกันพิจารณากฎหมายและการปฏิบัติของรัฐ และกำหนดให้พลเมืองทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นของตนเท่าเทียมกันซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นตัวบ่งบอกถึงอุดมการณ์ทางการเมืองของประชาชนในชาติได้อีกด้วยซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ระดับได้แก่^๓

๑. ระดับต่ำหรือกลุ่มผู้ดู (Onlookers) คือ การให้ความสนใจต่อข่าวสารและการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การถกเถียงปัญหาทางการเมือง การไปใช้สิทธิออกเสียง การเป็นสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์ และการร่วมชุมนุมทางการเมือง

^๓ วัชรพงษ์ วชิรปัญญา, ประชาธิปไตยกับกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคม, วิทยาลัยสงฆ์บ้านเฉลิมพระเกียรติฯ, หน้า ๕.

๒. ระดับกลางหรือระดับผู้มีส่วนร่วม (Participants) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในโครงการของชุมชน การมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรมของกลุ่มผลประโยชน์ การเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของพรรคการเมือง และการช่วยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

๓. ระดับสูงหรือระดับนักกิจกรรม (Activists) ได้แก่ การเป็นผู้นำกลุ่มผลประโยชน์ การมีตำแหน่งและทำงานเต็มเวลาให้แก่พรรคการเมือง และได้รับตำแหน่งทางการเมือง^๔

รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยมีอยู่ทั้งหมด ๓ รูปแบบ ได้แก่

๑. รูปแบบรัฐสภา ซึ่งเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีรัฐสภาเป็นผู้บริหารโดยคัดเลือกผู้แทนเข้าไปในรัฐสภา ในรัฐสภามีสองสภาที่ต้องทำงานและประชุมร่วมกันเพื่อหาข้อสรุปโดยมีสภาผู้แทนราษฎร เลือกรวมมาจากประชาชนเสียงข้างมาก เพื่อทำการบริหารประเทศ เสนอร่างกฎหมาย และในรัฐสภาจะมีวุฒิสภา ซึ่งมาจากการแต่งตั้ง โดยที่จะเลือกผู้ที่ทรงคุณวุฒิ หรือมาจากการเลือกตั้ง หรือจะแบ่งส่วนให้มาจากการเลือกตั้งและแต่งตั้ง เพื่อนำมาตรวจสอบการเสนอร่างกฎหมาย ซึ่งรัฐสภามีหน้าที่ออกกฎหมาย เลือกรัฐบาลบริหารประเทศ

๒. รูปแบบประธานาธิบดี ซึ่งอำนาจบริหารเป็นของประธานาธิบดี ที่ได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน ประธานาธิบดีเป็นผู้คัดเลือกรัฐบาลเพื่อบริหารประเทศ แต่รัฐสภาในรูปแบบนี้ไม่สามารถที่จะให้มีการยุบสภาได้ ส่วนอำนาจนิติบัญญัติ ประกอบด้วยสองสภา คือ สภาผู้แทนราษฎรซึ่งได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน และวุฒิสภา สามารถมาจากการเลือกตั้งหรือมาจากการแต่งตั้งก็ได้ ฝ่ายนิติบัญญัติมีหน้าที่ในการออกกฎหมาย แต่ไม่สามารถเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลได้

๓. รูปแบบกึ่งรัฐสภากึ่งประธานาธิบดี ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยในรูปแบบนี้ ประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งจากประชาชน มีตำแหน่งเป็นประมุขของประเทศและยังเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร โดยประธานาธิบดีจะเป็นผู้แต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐบาล โดยที่ประธานาธิบดีจะแบ่งอำนาจให้กับนายกรัฐมนตรีและรัฐบาลเป็นผู้บริหารประเทศ นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามในการรับรองใช้กฎหมาย ทำให้นายกรัฐมนตรีต้องรับผิดชอบต่อทั้งประธานาธิบดีและรัฐสภา ทั้งประธานาธิบดีและรัฐสภาจึงมีอำนาจในการถอดถอนนายกรัฐมนตรีได้ ส่วนประธานาธิบดีมีอำนาจเป็นอิสระสูง จะเป็นผู้รับรองการทำงานของนายกรัฐมนตรี ออกนโยบาย และควบคุมอำนาจทางการเมืองทั้งในและระหว่างประเทศ เช่น การทหาร การทูตระหว่างประเทศ เป็นต้น^๕

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศในหมวด ๑ บททั่วไป มาตรา ๒ บัญญัติว่า

“ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”^๖

ดังนั้นคำว่า “ประชาธิปไตย” ในประเทศไทยจึงมีความสำคัญยิ่ง ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศยังได้บัญญัติไว้เป็นมาตราที่ ๒ แห่งรัฐธรรมนูญ คำว่า “ประชาธิปไตย” ยังมีความสำคัญต่อภาพลักษณ์ของประเทศเป็นศัพท์ที่นำมาใช้กันอย่างแพร่หลายมาก

^๔ อารีย์วรรณ พูลทรัพย์, การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน, สำนักพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, หน้า ๑๑.

^๕ ออม รักษาสัตย์, การศึกษากับการพัฒนาประชาธิปไตย, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, หน้า ๓๒.

^๖ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒

ในโลกปัจจุบัน แม้จะมีรูปแบบการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมที่แตกต่างกัน แต่ต่างก็อ้างว่าประเทศของตนเป็นประชาธิปไตยกันทั้งสิ้น ตัวอย่างในประเทศสังคมนิยมหลายประเทศ เช่น อดีตสหภาพโซเวียต และจีน ซึ่งการกล่าวอ้างเป็นประชาธิปไตยดังกล่าวนั้นเป็นประชาธิปไตยในอีกแง่หนึ่งที่เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์ กล่าวคือ ยินยอมให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในขอบเขตที่จำกัด ส่วนการดำเนินการทางการเมือง ยังคงตกอยู่ในมือของผู้มีอำนาจ

คำว่า “ประชาธิปไตย” นั้นเป็นคำสนธิ ระหว่างคำว่า ประชา และ อธิปไตย ซึ่งมีความหมายดังต่อไปนี้ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔ ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ ประชา มีความหมายว่า หมู่คน เช่น ปวงประชา (ส. ประชา; ป. ปชา) อธิปไตย มีความหมายว่า อำนาจสูงสุดของรัฐที่จะใช้บังคับบัญชาภายในอาณาเขตของตน ประชาธิปไตย มีความหมายว่า ระบอบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่ ประชาธิปไตย ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Democracy ซึ่งมาจากภาษากรีก Democratia อันประกอบด้วยคำ ๒ คำ คือ Demos กับ kratein คำว่า Demos หมายถึง ประชาชน และ Kratein หมายถึง การปกครอง ดังนี้ ประชาธิปไตย (Demokratia) จึงหมายถึง ประชาชนปกครอง หรือการปกครองโดยประชาชน^๗ นักปรัชญาการเมืองหลายท่านที่ชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการปกครองที่ดีก็คือ การปกครองที่เคารพสิทธิและความเสมอภาคของมนุษย์ เชื่อว่าสมาชิกของสังคมทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันที่จะเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมเพื่อพัฒนาตนเองและสังคมโดยรวม นอกจากนี้ระบบการเมืองจะต้องเปิดโอกาส หรือให้เสรีภาพแก่ประชาชนในการดำเนินการใด ๆ ภายใต้กฎระเบียบของสังคมด้วย ซึ่งรูปแบบการปกครองดังกล่าว ก็คือระบอบประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน (Human Rights) เป็นมาตรฐานสากลในเรื่องของสิทธิต่าง ๆ ที่บุคคลทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในประเทศใดพึงได้รับการคุ้มครองในฐานะที่เป็นหลักเกณฑ์ของความยุติธรรม คำว่า “สิทธิมนุษยชน” ถือกำเนิดอย่างเป็นทางการในโลกนับแต่สิ้นสงครามโลกครั้งที่ ๒ สืบเนื่องมาจากการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติและมีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ค.ศ.๑๙๔๘ ซึ่งก่อนหน้านั้นได้มีการต่อสู้ดิ้นรนระหว่างผู้มีอำนาจปกครองซึ่งเป็น “ผู้มีอำนาจให้สิทธิ” กับผู้ที่อยู่ใต้ปกครองซึ่งเป็น “ผู้ควรได้รับสิทธิ”^๘ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิประเภทหนึ่งอันเป็นสิทธิประจำตัวไม่อาจที่จะโอนให้แก่กันได้และไม่อาจถูกทำลายล้างโดยอำนาจใดๆ ความคิดในทางปรัชญาดังกล่าวได้มีวิวัฒนาการมาสู่หลักกฎหมายโดยประเทศต่างๆ ได้มีการบัญญัติกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิของบุคคลไว้ให้เป็นที่ยอมรับกัน อีกทั้งยังได้มีการหาวิธีคุ้มครองสิทธิของมนุษย์ให้มีผลดียิ่งขึ้นโดยนำหลักกฎหมายระหว่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ คือองค์การสหประชาชาติเข้ามาร่วมในการคุ้มครองสิทธิ จนนำมาสู่การประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งได้มีการรับรองสิทธิโดยเฉพาะสิทธิของจำเลยไว้หลายประการ อาทิเช่น สิทธิโดยเสมอภาคเต็มที่ในอันที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่เป็นอิสระและเที่ยงธรรม (ข้อ ๑๐) สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย (ข้อ ๑๑(๑)) สิทธิที่จะไม่ถูก

^๗ สุนทร ยอมศิริ, ความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีโดยตรง : กรณีศึกษาเทศบาลนครเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, หน้า ๑๐.

^๘ กุลพล พลวัน, พัฒนาการสิทธิมนุษยชน, สำนักพิมพ์วิญญูชน, หน้า ๑๒.

ลงโทษหนักกว่าบทกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะที่ได้กระทำความผิดอาญานั้น (ข้อ ๑๑(๒)) ในปัจจุบันได้มีการพยายามนำสิทธิมนุษยชน ที่ได้มีการรับรองมาปฏิบัติให้เกิดผลอย่างจริงจัง โดยมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้การคุ้มครองแก้ไข เยียวยา ในกรณีที่ถูกบุคคลถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยวิธีการต่างๆ

แนวความคิดสิทธิมนุษยชนมีที่มาจากแนวคิดอุดมคติเก่าแก่ของทางตะวันตก ในเรื่องกฎหมายตามธรรมชาติ (Natural Law) ที่เป็นกฎหมายที่ใช้ได้ไม่จำกัดเวลา ใช้ได้ทุกแห่งและอยู่เหนือกฎหมายของรัฐ มุ่งเน้นหลักแห่งความเป็นธรรม ความยุติธรรม และความถูกต้อง ในเรื่องสิทธิตามธรรมชาติ (Natural Right) ที่ว่า มนุษย์เท่าเทียมกันและพระเจ้าสร้างมนุษย์ให้ได้สิทธิบางอย่าง ซึ่ง ไม่อาจโอนแก่กันและไม่มีใครล่วงละเมิดได้ เช่น สิทธิในเสรีภาพ สิทธิที่จะหาความสุข รัฐต้องทำทุกอย่างเพื่อให้มนุษย์มีสิทธิอย่างเต็มที่ ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง ค.ศ.๑๗๘๙ ของฝรั่งเศสเป็นอีกหนึ่งของการวิวัฒนาการที่เป็นรูปธรรมของแนวความคิดในเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง ค.ศ.๑๗๘๙ นั้น มีเนื้อหาอยู่ ๑๗ ข้อ ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง ค.ศ.๑๗๘๙ สามารถแบ่งได้เป็น ๔ เรื่อง ที่สำคัญอันได้แก่ เรื่องเสรีภาพ เรื่องสังคมการเมือง เรื่องกฎหมาย และเรื่องความเสมอภาค อันได้แก่ความเสมอภาคในฐานะที่มีศักดิ์ศรี มีเกียรติยศและมีความสำคัญในฐานะที่เป็นมนุษย์ ความเสมอภาคในทางกฎหมาย ความเสมอภาคในทางโอกาส และความเสมอภาคในสิทธิทางการเมืองที่เท่าเทียมกัน^๙

นอกจากนี้องค์การสหประชาชาติ ได้กล่าวถึงเรื่องสิทธิมนุษยชนไว้ในคำปรารภกฎบัตรสหประชาชาติและในข้ออื่นๆ อีก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าภาคีสมาชิกเห็นพ้องกันว่า เรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อมาสหประชาชาติได้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งในเวลาต่อมาประเทศไทยได้ให้สัตยาบันปฏิญญาดังกล่าวแล้ว แสดงว่าประเทศไทยก็ยอมรับที่จะปฏิบัติตามปฏิญญาดังกล่าว ซึ่งมีเจตนารมณ์ที่จะคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้เกิดผลอย่างจริงจัง และเพื่อเป็นมาตรฐานกลางให้ประเทศสมาชิกถือปฏิบัติ นอกจากนี้ สหประชาชาติยังได้ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามหลักการดังกล่าว โดยการจัดทำอนุสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างประเทศ เพื่อนำสิทธิมนุษยชนมาดำเนินการให้มีผลและเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วโลก เช่น การทำอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.๑๙๘๙ อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ ค.ศ.๑๙๗๙ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic Social and Cultural Rights) เป็นต้น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้บัญญัติถึงเรื่อง ต่าง ๆ ที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการยกร่างบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และมีผลต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของจำเลยในคดีอาญาหลายประการเนื่องจากสิทธิมนุษยชน (Human Rights) เป็นมาตรฐานสากลในเรื่องของสิทธิต่าง ๆ ที่บุคคลทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในประเทศใดพึงได้รับการคุ้มครองในฐานะที่เป็นหลักเกณฑ์ของความยุติธรรม^{๑๐} นอกจากนี้ ระบอบประชาธิปไตยยังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสิทธิและเสรีภาพซึ่งในปัจจุบันมีการตื่นตัวเป็นอย่างมากไม่ว่าจะเป็นองค์กรต่างๆ

^๙ วีระ โลจายะ, *กฎหมายมหาชน*, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, หน้า ๔๖๖.

^{๑๐} กุลพล พลวัน, *พัฒนาการสิทธิมนุษยชน*, สำนักพิมพ์วิญญูชน, หน้า ๓๒.

ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรมทางอาญา อันประกอบด้วย ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ ซึ่งกระบวนการในการบังคับใช้กฎหมายที่ดีและมีประสิทธิภาพสูงสุดจะต้องมีแนวทางการดำเนินงานไปในทิศทางและเป้าหมายเดียวกัน เพื่อที่จะลดอาชญากรรมและใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อเป็นเครื่องมือในการที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้

สิทธิ (Rights) หมายความว่า ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้^{๑๑} ซึ่งได้มีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๔/๒๔๘๗ สรุปความว่า “พูดถึงสิทธิหากจะกล่าวโดยย่อและรวบรัดแล้วก็ได้แก่ประโยชน์อันบุคคลมีอยู่ แต่ประโยชน์จะเป็นสิทธิหรือไม่ ก็ต้องแล้วแต่ว่า บุคคลอื่นมีหน้าที่ต้องเคารพหรือไม่ ถ้าบุคคลอื่นมีหน้าที่ต้องเคารพ ประโยชน์นั้นก็เป็สิทธิ กล่าวคือได้รับการรับรองและคุ้มครองของกฎหมาย” สิทธิ จึงหมายถึง อำนาจที่กฎหมายให้การรับรองแก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น เป็นอำนาจที่กฎหมายรับรองให้ผู้นั้นเป็นเจ้าของสิทธิสามารถเรียกร้องให้ผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจจะเป็นคนหนึ่งหรือหลายคนต้องกระทำการบางอย่างให้เกิดประโยชน์แก่ผู้นั้นเป็นเจ้าของสิทธินั้น

เสรีภาพ (Liberty) นั้นหมายความว่า ภาวะของบุคคลที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่นหรือเป็นภาวะที่ปราศจากการถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวาง บุคคลย่อมมีเสรีภาพอยู่ตราบเท่าที่ไม่ถูกบังคับให้กระทำในสิ่งที่ไม่ต้องการทำ หรือตราบเท่าที่ไม่ถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวางไม่ให้กระทำในสิ่งที่ต้องการจะทำ คืออำนาจของบุคคลในการกำหนดกับตนเอง (Self-Determination) เป็นอำนาจที่บุคคลมีอยู่เหนือตนเองและเป็นอำนาจที่บุคคลใช้เลือกวิถีชีวิตของตน เป็นสิ่งสำคัญ เป็นสิ่งเกื้อกูลที่ทำให้มนุษย์สามารถใช้ปัญญาและเหตุผลอย่างเต็มที่ บุคคลสามารถปฏิบัติกรต่าง ๆ ได้ โดยปราศจากการขัดขวางในรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติรับรองเสรีภาพ อาทิ เสรีภาพในการพูด การพิมพ์ การรวมกลุ่ม การร้องเรียน เสรีภาพที่จะไม่ถูกยึดทรัพย์สินหรือถูกจับกุม โดยไม่มีเหตุผลที่สมควร เสรีภาพในการที่จะได้รับการพิจารณาพิพากษาโดยคณะลูกขุน และความผิดอย่างเดียวกันจะถูกพิพากษา ๒ ครั้งไม่ได้ อันเป็นหลักประกันว่าจะได้รับความยุติธรรมจากกระบวนการยุติธรรมของชาติ ประชาชนมีเสรีภาพที่จะได้รับการพิจารณาพิพากษาคดีอย่างรวดเร็ว เปิดเผย และยุติธรรม ผู้ที่ถูกกล่าวหาจะต้องได้รับคำบอกกล่าวเรื่องข้อหา จำเลยจะต้องมีทนายความแก้ต่าง เป็นต้น สิทธิและเสรีภาพของประชาชนนั้นเกิดจากในอดีตที่ผู้อยู่ใต้ปกครองได้อ้าง “สิทธิธรรมชาติ” อันเป็นแนวความคิดซึ่งนักปราชญ์กรีกโบราณได้เสนอไว้ต่อสังคมโดยมีสาระสำคัญอันได้แก่ การที่มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาเท่าเทียมกัน มีสิทธิบางประการที่ติดตัวมาแต่กำเนิดจนตายอันได้แก่ สิทธิในชีวิต สิทธิเสรีภาพในร่างกายและความเสมอภาคซึ่งเป็นสิทธิที่ไม่อาจโอนให้แก่กันได้ และไม่มีใครที่จะล่วงละเมิดได้ซึ่งหากมีการล่วงละเมิดก็จะกระทบต่อสภาพความเป็นมนุษย์ได้ ผู้มีอำนาจปกครองจำต้องงดเว้นการปฏิบัติที่เป็นการลบหลู่ความเชื่อดังกล่าวของประชาชนและมีหน้าที่ต้องเคารพในแนวคิดดังกล่าวด้วย อันเป็นส่วนหนึ่งของหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย^{๑๒}

แนวความคิดที่ว่าด้วย “สิทธิธรรมชาติ” จึงกลายเป็นเครื่องมือที่จำกัดอำนาจของผู้มีอำนาจปกครอง และเป็นแนวความคิดที่แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีสิทธิจำกัดอำนาจของผู้มีอำนาจปกครองหรือ

^{๑๑} ภูริชญา วัฒนรุ่ง, **หลักกฎหมายมหาชน**, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, หน้า ๓๓๐.

^{๑๒} ธานินทร์ ภัยวิเชียร, **ระบอบประชาธิปไตย**, โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, หน้า ๑๔.

อำนาจรัฐนั่นเอง แนวความคิดทางอารยธรรมตะวันตกในเรื่องสิทธิธรรมชาตินั้นเป็นแนวความคิดที่ว่ารัฐมีอำนาจจำกัดในการปกครองประชาชนเนื่องจากประชาชนมีสิทธิธรรมชาติดั้งเดิมแก่ สิทธิในชีวิต สิทธิเสรีภาพในร่างกาย สิทธิเสรีภาพในทรัพย์สินและความเสมอภาค ซึ่งต่อมาได้มีการขยายความหมายครอบคลุมไปถึงสิทธิเสรีภาพบริวารต่างๆ อาทิเช่น สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองป้องกันไม่ให้ถูกจับกุมคุมขังตามอำเภอใจ สิทธิเสรีภาพในการสื่อสาร สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่าสิทธิธรรมชาตินี้หรือที่เรียกว่า “สิทธิพลเมือง” ในปัจจุบันและสิทธิเสรีภาพบริวารต่างๆ เป็นแนวความคิดที่ผู้อยู่ใต้อำนาจปกครองยกขึ้นกล่าวอ้างเพื่อจำกัดอำนาจของผู้มีอำนาจปกครองเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของตน เนื่องจากมนุษย์ชาติเกิดมาเท่าเทียมกัน ซึ่งไม่อาจโอนแก่กันและไม่มีใครล่วงละเมิดได้ รัฐต้องทำทุกอย่างเพื่อให้มนุษย์มีสิทธิอย่างเต็มที่^{๑๓}

การจำกัดอำนาจของผู้มีอำนาจปกครองเริ่มมีลักษณะเป็นรูปธรรมตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ ๑๓ เป็นต้นมาโดยปรากฏมีกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศอังกฤษ คำประกาศอิสรภาพของประชาชนชาวอเมริกาและปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของมนุษย์และพลเมืองของประเทศฝรั่งเศส เอกสารที่ถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของโลก คือ แมคนาคาร์ตา ซึ่งเป็นเอกสารที่พระเจ้าจอห์นแห่งอังกฤษถูกบีบบังคับจากเหล่าขุนนางให้พระราชทานเสรีภาพ แก่ราษฎรชาวอังกฤษ ซึ่งในยุคหลังถือว่าแมคนาคาร์ตาเป็นการยอมพระองค์ของพระมหากษัตริย์ต่อกฎหมาย คือยอมอยู่ภายใต้กฎหมายนั่นเอง เอกสารนี้ออกเมื่อ ค.ศ. ๑๒๑๕ จนกระทั่งต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนราชบัลลังก์ก็มีการยืนยันโดยพระมหากษัตริย์ที่ครองราชสมบัติโดยตลอดมาจน ค.ศ. ๑๓๕๔ ในรัชสมัยของพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ ๓ คำว่า “Due Process of Law” จึงปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรก เอกสารทางประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงทางด้านคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอีกฉบับหนึ่งได้แก่ The Declaration of Independence แห่งสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีข้อความตอนหนึ่งว่า “เราถือความจริงซึ่งประจักษ์โดยตัวเองแล้วว่า มนุษย์เราเกิดมาอย่างเท่าเทียมกัน พระผู้เป็นพระเจ้าได้ทรงประทานสิทธิติดตัวบางประการอันไม่อาจพรากจากมนุษย์ไปได้ สิทธิเหล่านั้นคือ สิทธิในชีวิต สิทธิในเสรีภาพ และสิทธิในการแสวงหาความสุข และเพื่อที่จะป้องกันสิทธิดังกล่าวนี้ มนุษย์จึงได้จัดตั้งรัฐบาลที่ได้รับอำนาจอันชอบธรรมโดยความยินยอมของประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครอง ดังนั้นเมื่อใดก็ตามที่รัฐบาลเปลี่ยนการปกครองไปในทางที่ทำลายจุดมุ่งหมายดังกล่าว ก็เป็นสิทธิของประชาชนที่จะเปลี่ยนหรือล้มเลิกรัฐบาลนั้นเสียได้และก่อตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่ให้ทำตามหลักการเช่นนั้น และให้มีอำนาจที่จะบันดลความปลอดภัยและความผาสุกให้ได้มากที่สุด” เหตุแห่งการประกาศเอกสารฉบับนี้เนื่องจากบรรดามลรัฐอาณานิคมต้องการเป็นเอกราชไม่ยอมขึ้นกับประเทศอังกฤษจนมีการทำสงครามกับประเทศอังกฤษ กระทั่งมลรัฐอาณานิคม ๑๓ มลรัฐของสหรัฐอเมริกาได้ประกาศอิสรภาพเป็นทางการเมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๗๗๖ ซึ่งมีข้อความที่รับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างชัดเจน ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง ค.ศ. ๑๗๘๙ ของฝรั่งเศสก็จัดว่าเป็นอีกหนึ่งของการวิวัฒนาการที่เป็นรูปธรรมของแนวความคิดในเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง ค.ศ. ๑๗๘๙ นั้น มีเนื้อหาอยู่ ๑๗ ข้อซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น ๔ เรื่องที่สำคัญอันได้แก่ เรื่องเสรีภาพ เรื่องสังคมการเมือง เรื่องกฎหมาย และเรื่องความเสมอภาค คือ ความเสมอภาคในฐานะที่มีศักดิ์ศรี

^{๑๓} กุลพล พลวัน, พัฒนาการสิทธิมนุษยชน, สำนักพิมพ์วิญญูชน, หน้า ๕๑.

มีเกียรติยศและมีความสำคัญในฐานะที่เป็นมนุษย์ ความเสมอภาคในทางกฎหมาย ความเสมอภาคในทางโอกาส และความเสมอภาคในสิทธิทางการเมืองที่เท่าเทียมกัน เนื้อหาในเรื่องของเสรีภาพนั้น ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง ค.ศ. ๑๗๘๙ ได้กล่าวเน้นย้ำว่ามนุษย์เกิดมามีอิสระเสรี สิทธิในเสรีภาพเป็นสิทธิธรรมชาติของมนุษย์ และเป็นสิทธิที่มนุษย์มีอยู่ตั้งเดิมก่อน “รัฐ” หรือก่อน “อำนาจในการปกครองบังคับบัญชา” เนื้อหาในเรื่องสังคมการเมืองได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของสังคม การเมืองอันได้แก่ การธำรงรักษาไว้ซึ่งสิทธิของมนุษย์อันมีอยู่โดยธรรมชาติและไม่อาจโอนได้ ในปัจจุบันนี้อาจถือได้ว่า ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง ค.ศ. ๑๗๘๙ นั้นเป็นแม่บทของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเนื่องจากเป็นเอกสารที่รับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่มีชื่อเสียง และได้มีการกล่าวอ้างหลักการในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง ค.ศ. ๑๗๘๙ ดังกล่าว อยู่เสมอ ในเรื่องของทฤษฎีที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นพื้นฐานสำคัญของ หลักสิทธิมนุษยชนซึ่งมีแนวความคิดดังต่อไปนี้ ทฤษฎีของโทมัส ฮอบส์ (Thomus Hobbes) สังคมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ต้องมีรัฐ เพื่อทำหน้าที่พิทักษ์ปกป้องคนในสังคม โดยคนในสังคมต่างก็ได้ยินยอมทำ สัญญาสละเสรีภาพเพื่อให้ได้พบกับความสงบ ดังนั้นคนในสังคมจึงต้องยอมรับและเคารพข้อจำกัดทั้งด้าน กฎหมาย และด้านศีลธรรม^{๑๔} ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงแนวความคิดของโทมัส ฮอบส์ อาจกล่าวได้ว่าเป็นไปใน แนวทางเดียวกับระบบที่ถือหลักการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง (Crime Control) ที่ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือเพื่อที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม รัฐเข้าควบคุมดูแลเพื่อให้เกิด ความสงบเรียบร้อยของสังคมและในเรื่องของพยานหลักฐานนั้นก็ต้องถือทฤษฎีที่ว่าสำคัญที่ตัว พยานหลักฐานที่สามารถที่จะพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้เป็นสิ่งสำคัญ ไม่คำนึงว่าตัวพยานหรือ พยานวัตถุนั้นจะได้อะไร เพราะผู้ที่ได้รับความเสียหายนั้นก็อาจฟ้องผู้กระทำละเมิดได้อยู่แล้ว ซึ่งเป็นการถือการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เน้นหนักทางด้าน ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม โดยมุ่งที่จะควบคุม ระงับ และปราบปรามอาชญากรรม โดยเฉพาะหน่วยงาน ตำรวจและอัยการ ในที่นี้กล่าวได้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาในรูปแบบนี้ จึงต้องมีความรวดเร็วและแน่นอน ซึ่งเป็นภาระของฝ่ายบริหารในอันที่จะควบคุมอาชญากรรมและ หยุดยั้งอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่สังคม

ทฤษฎีของจอห์น ล็อก (John Locke) มีแนวความคิดว่ามนุษย์และสังคมนั้นแยกออกจากกัน ไม่ได้ สังคมจึงมีวัตถุประสงค์อยู่ที่ความผาสุกของมนุษย์ในสังคม ก่อนที่มนุษย์จะมารวมอยู่ด้วยกันเป็น สังคมนั้น มนุษย์มีสภาพโดยธรรมชาติที่สงบ จิตใจงดงาม มีความเท่าเทียมกันและมีเสรีภาพเต็มที่ แต่เพราะตามธรรมชาตินั้นมีการละเมิดกฎเกณฑ์ของธรรมชาติและไม่มีสภาพบังคับอันเนื่องมาจาก เสรีภาพของมนุษย์แต่ละคนนั่นเอง ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงมีเจตนาที่จะหลีกเลี่ยงความไม่มั่นคงปลอดภัยนี้ โดยแสดงเจตจำนงร่วมกันในการสละสิทธิ์ตามธรรมชาติของตนบางประการเพื่อให้สามารถจะบังคับกัน ได้เมื่อมีการละเมิดสิทธิและมนุษย์ได้โอนสิทธิในการบังคับนี้ให้กับสังคม สัญญาประชาคมจึงเกิดขึ้น แต่ อย่อย่างไก็ตามมนุษย์ไม่ได้สละสิทธิทั้งหมดของตน คงสละเพียงเสรีภาพบางส่วนเพื่อความผาสุกร่วมกัน ดังนั้นอำนาจของสังคมจึงมีไม่มากกว่าขอบเขตเพื่อความผาสุกร่วมกันเท่านั้นเสมือนกับรัฐต้องคำนึงถึง

^{๑๔} ภูริชญา วัฒนรุ่ง, หลักกฎหมายมหาชน, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, หน้า ๑๖๑.

หลักธรรมาภิบาล หรือ ธรรมรัฐ หรือ กลไกประชารัฐที่ติดันถือเป็นหลักว่าหลักการบริหารรัฐกิจที่ดีจะส่งผลให้สังคมปรับปรุง^{๑๕}

ตั้งนี้หากพิจารณาถึงแนวความคิดของโรมัส ฮอบส์ เทียบกับแนวความคิดของ จอห์น ล็อก จะเห็นได้ว่าต่างกันเนื่องจากแนวความคิดของ จอห์น ล็อก มนุษย์ไม่ได้สละสิทธิทั้งหมดของตน คงสละเพียงเสรีภาพบางส่วนเพื่อความผาสุกร่วมกัน อำนาจของสังคมจึงมีไม่มากกว่าขอบเขตเพื่อความผาสุกร่วมกันเท่านั้นเช่นนี้อาจถือได้ว่าแนวความคิดของ จอห์น ล็อก สอดคล้องกับระบบที่ถือหลักการควบคุมการใช้อำนาจรัฐไม่ให้คุกคามสิทธิเสรีภาพของประชาชน (Due Process of Law) ต้องมีเหตุตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้จึงจะสามารถที่จะทำได้ ตัวอย่างเช่นในเรื่องของพยานหลักฐานจะไม่นิยมรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาหรือเกิดขึ้นจากการกระทำความผิดของเจ้าพนักงาน เพราะเท่ากับเป็นการสนับสนุนให้เจ้าพนักงานทำผิดกฎหมาย ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอย่างเต็มที่ ปัจจุบันในระบบการดำเนินคดีอาญา (The Criminal Process) มักอยู่ภายใต้อิทธิพลแนวความคิดทางทฤษฎีเกี่ยวกับระบบงานยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice System) ที่ขัดแย้งกันอยู่ ๒ ทฤษฎี ด้วยกันคือ ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เน้นหนักทางด้านประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม โดยมุ่งที่จะควบคุม ระวัง และปราบปรามอาชญากรรม โดยเฉพาะหน่วยงานตำรวจและอัยการ ในที่นี้กล่าวได้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาในรูปแบบนี้ จึงต้องมีความรวดเร็วและแน่นอน ซึ่งเป็นภาระของฝ่ายบริหารในอันที่จะควบคุมอาชญากรรมและหยุดยั้งอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่สังคมและทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process) เป็นทฤษฎีที่ยึดกฎหมายเป็นหลักในการดำเนินคดีอาญา ที่ต้องมีความเป็นธรรมตามขั้นตอนต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในรูปแบบนี้จะต้องจัดให้มีการพิจารณาคดีหรือไต่สวนข้อกล่าวหาของผู้ต้องหาอย่างเป็นทางการและเปิดเผยในศาลสถิตยุติธรรม แนวคิดพื้นฐานที่แตกต่างกันเช่นนี้ก่อให้เกิดปัญหาในเชิงการบริหารภายใต้ระบบงานยุติธรรม หลากๆ ประเทศกำลังประสบอยู่เนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดและทฤษฎีเรื่องการตรวจสอบเพื่อ ค้นหาความจริง (Examination Doctrine)^{๑๖} สาเหตุของปัญหาส่วนหนึ่งเกิดจากการจัดโครงสร้างส่วนราชการในกระบวนการยุติธรรม สภาพปัญหาของสังคมที่ไม่เอื้ออำนวยประโยชน์สุขให้แก่ประชาชนได้เท่าที่ควร เนื่องจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างล่าช้า แต่ละหน่วยงานหรือแต่ละองค์การจะพัฒนาระบบต่าง ๆ ของตนเองโดยไม่คำนึงถึงการประสานงานกับระบบขององค์การอื่นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเดียวกัน ปัญหาส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดการประสานงานที่ดีนี้เอง จึงได้กำหนดแนวทางการแก้ไขโดยให้มีการปรับปรุงการประสานงานในหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมขึ้น การลงโทษได้เปลี่ยนจากทฤษฎีแก้แค้นมาเป็น “การป้องกัน” กล่าวคือ การลงโทษควรกระทำเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเห็นว่า สังคมส่วนรวมจะไม่นิ่งดูดายกับการกระทำเช่นนั้นและเพื่อแสดงให้เห็นว่าหากมีการกระทำเช่นนั้นเกิดขึ้นอีกก็ต้องได้รับโทษเช่นเดียวกันและ “การป้องกันพิเศษ” กล่าวคือการลงโทษต้องให้เหมาะสมกับความผิดและความชั่วของผู้กระทำผิดเพื่อให้เขามีโอกาสแก้ไขปรับปรุง

^{๑๕} บวรศักดิ์ อรรถมนเณ, การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย, สำนักพิมพ์วิญญูชน, หน้า ๑๗.

^{๑๖} สุรินทร์ สฤกษ์พงศ์, “ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา” ใน กฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาและพยานหลักฐานสำหรับรัฐศาสตร์ หน่วยที่ ๑-๕, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า ๕.

ตนเองไม่กระทำความผิดเช่นนั้นซ้ำอีกและเพื่อให้เขาสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้ด้วย การขาดเอกภาพในการบริหาร กล่าวคือ แม้องค์กรในกระบวนการยุติธรรมจะมีหลายหน่วยงาน และแม้ความรับผิดชอบอาจจะแตกต่างกัน แต่ทุกหน่วยงานต่างมีเป้าหมายในการปฏิบัติงานร่วมกัน คือ การอำนวยความยุติธรรม ขาดความเข้าใจถึงเป้าหมายที่จะต้องร่วมมือ ร่วมใจในการทำงานและขาดทัศนคติในการทำงานร่วมกัน โดยต่างฝ่ายต่างทำงานของตนไป อันมีลักษณะเป็นการทำงานในอาณาจักรของตนเอง “ขาดการประสานงาน” ซึ่งส่งผลให้งานมีความซ้ำซ้อนสูงและขาดประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นการบริหารงานที่ได้ประโยชน์สูงสุดในเชิงงบประมาณอีกด้วย การขาดเอกภาพในการทำงานนี้ เป็นปัญหาหลักที่ส่งผลถึงการขาดประสิทธิภาพของกระบวนการ และทำให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดโครงสร้างกระบวนการยุติธรรมเสียใหม่ ทฤษฎีวิถีทางที่ถูกต้องแห่งกฎหมาย เป็นทฤษฎีที่ถือหลักการควบคุมการใช้อำนาจรัฐไม่ให้คุกคามสิทธิเสรีภาพของประชาชน (Due Process of law) ต้องมีเหตุตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้จึงจะสามารถที่จะทำได้ Due Process of law หรือ วิถีทางที่ถูกต้องแห่งกฎหมายนั้นมีที่มาจากรัฐธรรมนูญของเขตปกครองตนเองตัวอย่างเช่นตามมาตรา ๕^{๑๗} “วิถีทางที่ถูกต้องจะต้องไม่ตัดสิทธิแห่งบุคคลซึ่งชีวิต, อิสราภาพหรือทรัพย์สินของเขาโดยปราศจากวิถีทางที่ถูกต้องแห่งกฎหมาย” คำว่า Due Process ในความหมายโดยทั่วไปหรือรวม ๆ แล้วหมายถึง การใช้อำนาจของรัฐบาลภายใต้หลักกฎหมายเพื่อให้เป็นคุณต่อสิทธิและผลประโยชน์ของเอกชนหรือประชาชน ตามกลไกของกฎหมายที่มีอยู่อย่างยุติธรรมและเสมอภาค ส่วน Procedural Due Process นั้นจะให้ความหมายรวมไปถึงพันธะกรณีของรัฐที่จะต้องมีความยุติธรรม มีขั้นตอนการแจ้งหรือบอกให้ทราบอย่างเหมาะสม ยุติธรรม (Fair Notice) แก่ประชาชน หากเขาจะต้องถูกตรวจค้น ถูกยึด หรือถูกเวนคืนทรัพย์สินสิ่งใด ๆ หรือเพื่อเป็นการจำกัดการใช้สิทธิในชีวิต อิสราภาพ หรือทรัพย์สินใด ๆ ของเขา เช่นมีสิทธิที่จะได้รับค่าชดเชยที่เหมาะสม ยุติธรรม (Fair Compensation) จากหน่วยงานรัฐบาล ซึ่งหากรัฐมีความจำเป็นต้องใช้อำนาจเวนคืนทรัพย์สิน (Eminent Domain) ต่ออสังหาริมทรัพย์ของเอกชน เสรีภาพในการเดินทาง สิทธิเฉพาะส่วนตัว (Rights of Privacy) หรือหลักสิทธิมนุษยฐาน (Fundamental Rights) เป็นต้น บุคคลย่อมมีสิทธิเสรีภาพในการดำรงชีวิตในร่างกาย ในทรัพย์สิน และเกียรติยศชื่อเสียง สิทธิเหล่านี้เป็นหลักการใหญ่ของกฎหมายและของการมีสภาพเป็นมนุษย์^{๑๘} ประเทศเสรีประชาธิปไตยในปัจจุบันต่างให้ความสำคัญ ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในประเทศของตน โดยให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนเป็นหลัก ส่วนการจำกัดสิทธิและเสรีภาพเป็นข้อยกเว้น^{๑๙}

^{๑๗} เสริมศักดิ์ วงศ์กระจ่าง, พจนานุกรมคำศัพท์กฎหมายและการใช้คำ: อังกฤษ-ไทย, สำนักพิมพ์เอเชีย, หน้า ๙๕.

^{๑๘} ภราดร ภาคพัฒน์, การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า ๓๒.

^{๑๙} นราธิป แยมศรี, สิทธิเสรีภาพของประชาชนตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ : ศึกษาเฉพาะกรณีอำนาจฟ้องคดีอาญาของประชาชนในคดีที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในเวลาปกติ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, หน้า ๕.

แนวคิดการใช้กำลังทหารกับการชุมนุมสาธารณะ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๕๒ บัญญัติว่า

“รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช อธิปไตย บูรณภาพแห่งอาณาเขต และเขตที่ประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย เกียรติภูมิและผลประโยชน์ของชาติ ความมั่นคงของรัฐและความสงบเรียบร้อยของประชาชน เพื่อประโยชน์แห่งการนี้ รัฐต้องจัดให้มีการทหาร การทูตและการข่าวกรอง ที่มีประสิทธิภาพ

กำลังทหารให้ใช้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศด้วย”^{๒๐}

ซึ่ง พระราชบัญญัติจัดระเบียบกระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๕๑ ได้บัญญัติถึงอำนาจหน้าที่ของ กระทรวงกลาโหม ดังนี้

(๑) พิทักษ์รักษาเอกราชและความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรจากภัยคุกคามทั้งภายนอกและภายในราชอาณาจักร ปราบปรามการกบฏและการจลาจล โดยจัดให้มีและใช้กำลังทหารตามที่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหรือตามที่มีกฎหมายกำหนด

(๒) พิทักษ์รักษา ปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ ตลอดจนสนับสนุนภารกิจของสถาบันพระมหากษัตริย์

(๓) ปกป้อง พิทักษ์รักษาผลประโยชน์แห่งชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข พัฒนาประเทศเพื่อความมั่นคงตลอดจนสนับสนุนภารกิจอื่นของรัฐในการพัฒนาประเทศ การป้องกันและแก้ไขปัญหาจากภัยพิบัติ และการช่วยเหลือประชาชน

(๔) ศึกษา วิจัย พัฒนา และดำเนินการด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศและพลังงานทหาร ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีป้องกันประเทศ และด้านกิจการอวกาศเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทั้งนี้ เพื่อสนับสนุนภารกิจของกระทรวงกลาโหมและความมั่นคงของประเทศ

(๕) ปฏิบัติการอื่นที่เป็นการปฏิบัติการทางทหารนอกเหนือจากสงคราม เพื่อความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร หรือปฏิบัติการอื่นใด ทั้งนี้ ตามที่มีกฎหมายกำหนดหรือตามมติคณะรัฐมนตรี

กระทรวงกลาโหมนอกจากมีอำนาจหน้าที่ในการพิทักษ์รักษาเอกราชและความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรจากภัยคุกคามทั้งภายนอกและภายในราชอาณาจักร ปราบปรามกบฏ พิทักษ์รักษา ปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ ตลอดจนสนับสนุนภารกิจของสถาบันพระมหากษัตริย์ ปกป้องพิทักษ์รักษาผลประโยชน์แห่งชาติ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และพัฒนาประเทศเพื่อความมั่นคงตลอดจนสนับสนุนภารกิจอื่นของรัฐในการพัฒนาประเทศ การป้องกันและแก้ไขปัญหาจากภัยพิบัติ และการช่วยเหลือประชาชนแล้ว ยังมีหน้าที่ในการปฏิบัติการอื่นที่เป็นการปฏิบัติการทางทหารนอกเหนือจากสงคราม เพื่อความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือปฏิบัติการอื่นใด ตามที่กฎหมายกำหนดหรือตามมติคณะรัฐมนตรีอันได้แก่การใช้กำลังทหาร เพื่อปราบปรามการจลาจลให้เป็นไปตามที่กระทรวงกลาโหมกำหนด โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี เนื่องจากถือเป็นภารกิจสำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายต่าง ๆ และมีผลกระทบต่อเสรีภาพของประชาชน การสั่งใช้กำลังทหารเพื่อปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวต้องเป็นไปด้วยความรอบคอบ และในการปฏิบัติหน้าที่นี้ให้เจ้าหน้าที่ทางทหารเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งมีผลทำให้ชัดเจนถึงการรองรับอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ โดยการป้องกันตนเอง ตามประมวล

^{๒๐} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕๒

กฎหมายอาญา มาตรา ๖๘ สรุปได้ว่า การใช้กำลังหรืออาวุธของเจ้าหน้าที่ทหารในการปราบปราม จลาจลต้องพอสมควรแก่เหตุ เช่นเดียวกับการปฏิบัติหน้าที่บังคับใช้กฎหมายและการปราบปรามการก่อ การร้าย ข้อบังคับกระทรวงกลาโหม ว่าด้วยการใช้กำลังทหาร การเคลื่อนกำลังทหาร และการ เตรียมพร้อม พ.ศ.๒๕๔๕ ได้กำหนดให้การใช้กำลังทหารที่มีอาวุธ เพื่อปราบปรามจลาจลจะกระทำ ได้ต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี ตลอดจนกำหนดให้ผู้บังคับบัญชาทหารกำหนดกฎการใช้ กำลัง หรือแนวทางการใช้อาวุธให้สอดคล้องกับกฎหมายภายในประเทศและกฎหมายระหว่างประเทศ

กฎการใช้กำลัง กฎการใช้กำลังเฉพาะการปราบปรามการจลาจล ประกอบคำสั่ง กระทรวงกลาโหม (เฉพาะ) ที่ ๕๙/๕๐ ลงวันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๕๐ เรื่อง กฎการใช้กำลังของกองทัพไทย ได้กำหนดให้ควบคุมการใช้กำลังได้อย่างเหมาะสมและบรรลุนิติภารกิจที่อยู่ภายใต้กฎหมาย รวมทั้งให้ ผู้บังคับบัญชาทหารทุกระดับมีหน้าที่ในการอบรมให้ความรู้ความเข้าใจกฎการใช้กำลังดังกล่าวแก่ ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน เพื่อป้องกันการใช้กำลังเกินกว่าเหตุ รวมทั้งป้องกันมิให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและ ทรัพย์สินของพลเรือนเกินความจำเป็น โดยกำหนดแนวทางการปฏิบัติและข้อจำกัดเกี่ยวกับการใช้ กระทบ กระสุนยาง การใช้น้ำฉีด การใช้สารควบคุมการจลาจลและการใช้แก๊สน้ำตา นอกจากนี้ยัง กำหนดแนวทางการปฏิบัติหลังจากการใช้กำลัง ประกอบด้วย การช่วยเหลือทางการแพทย์ การบันทึก และการรายงาน การปฏิบัติต่อพื้นที่เกิดเหตุ และการเคลื่อนย้ายผู้ถูกกักตัวหรือผู้ถูกจับกุม นอกจากนี้ คณะรัฐมนตรียังได้มีมติเมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๔๕ เรื่อง หลักการและแนวทางการแก้ไขปัญหาความ รุนแรงในการชุมนุมเรียกร้อง เห็นชอบหลักการและ แนวทางแก้ไขปัญหาความรุนแรงในการชุมนุม เรียกร้องของกลุ่มต่างๆ โดยให้ข้าราชการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องดำเนินการโดยใช้หลักเมตตา ธรรมควบคู่หลักนิติธรรม ต่อมาคณะรัฐมนตรีมีมติ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๔๕ เรื่อง หลักการและแนว ทางการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในการชุมนุมเรียกร้อง โดยขอให้ข้าราชการและพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ รับผิดชอบดำเนินการตามแนวทางดังนี้

(๑) การใช้เมตตาธรรม ให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงว่า เตือนร้อนและมีความทุกข์ตามข้อเรียกร้อง หรือไม่ ถ้ามีจริงต้องให้ความช่วยเหลือตามอำนาจหน้าที่

(๒) การใช้หลักกฎหมาย หากผู้ชุมนุมเรียกร้องใช้วิธีการรุนแรงโดยกระทำผิดกฎหมาย และเป็น การละเมิดสิทธิของผู้อื่น ให้ใช้วิธีการเจรจา ก่อน โดยเสนอแนะให้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย หากไม่ ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือยังคงก้าวร้าว รุนแรง ก็ให้ดำเนินการตามกฎหมาย

การใช้กำลังเข้ายุติการชุมนุมที่สร้างความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นในบ้านเมืองหรือที่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของบุคคลอื่นนั้น มิใช่ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐจะกำหนดมาตรการต่าง ๆ ตามอำเภอใจ การดำเนินการนั้นต้องมีเหตุผลรองรับชัดเจนและต้องไม่เกินกว่าเหตุหรือต้องได้สัดส่วนด้วย “หลัก สากล” ที่ใช้ในการสลายการชุมนุมนั้น แต่ละประเทศล้วนมีมาตรฐานในการดำเนินการแตกต่างกัน แต่ในฐานะที่ประเทศไทย เป็นสมาชิกของสหประชาชาติและผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามพันธกรณีต่าง ๆ ของสหประชาชาติ กรณีจึงอาจนำพันธกรณีของสหประชาชาติมาพิจารณาประกอบการกำหนด “หลักการ” หรือ “กรอบ” การใช้กำลังเข้ายุติการชุมนุมที่สร้างความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นในบ้านเมือง หรือที่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ในฐานะที่เป็นหลักสากลที่ทุกประเทศยอมรับ หลักการใช้กำลัง และอาวุธของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการยุติการชุมนุมสาธารณะที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายตาม Code of Conduct for Law Enforcement Officials ของสหประชาชาติ (รับการรับรองโดยมติที่ประชุมใหญ่ สหประชาชาติที่ ๓๔/๑๖๙ เมื่อวันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๒๒ และ Basic Principles of the Use of

Force and Firearms by Law Enforcement Officials (UN Congress รับรองในการประชุมเรื่อง Prevention of Crime and the Treatment of Offenders ครั้งที่ ๘ ที่กรุงฮาวานา ประเทศคิวบา ระหว่างวันที่ ๒๗ สิงหาคม ถึงวันที่ ๗ กันยายน ๒๕๓๓) สามารถถือเป็น “หลักสากล” สำหรับการสลาย การชุมนุมของประชาชนตามคำสั่งกำหนดมาตรการชั่วคราวของศาลปกครองกลาง ในคดีหมายเลขดำที่ ๑๖๐๕/๒๕๕๑ ได้ เพราะมีผลผูกพันสมาชิกสหประชาชาติให้ต้องปฏิบัติตาม อีกทั้งหลักการที่กำหนดไว้ใน Code of Conduct และ Basic Principles ดังกล่าว ก็สอดคล้องกับหลัก นิติธรรม การใช้กำลังและอาวุธของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการยุติการชุมนุมสาธารณะที่ไม่ชอบ ด้วยกฎหมาย ต้องมีเหตุผลรองรับชัดเจน ไม่เกินกว่าเหตุและไม่สามารถใช้มาตรการอื่นแทนได้ และมีข้อสังเกตเกี่ยวกับหลักสากลดังกล่าว มาประยุกต์ใช้ในการใช้กำลังและอาวุธของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการยุติการชุมนุมสาธารณะที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายรวม ๓ ประการ ดังนี้

(๑) “หลักสากล” ในการยุติการชุมนุมสาธารณะ แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ “การใช้กำลัง” (Use of Force) กับ “การใช้อาวุธ” (Use of Firearms) สำหรับการชุมนุมสาธารณะที่ไม่ชอบ ด้วยกฎหมายแต่ไม่สร้างความรุนแรงนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐอาจใช้กำลังเข้ายุติการชุมนุมได้ แต่จะใช้อาวุธ มิได้ ส่วนในกรณีการชุมนุมสาธารณะที่ก่อให้เกิดความรุนแรงเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจใช้อาวุธได้ แต่ต้อง เป็นไปเพื่อป้องกันตนเองหรือบุคคลอื่นให้พ้นจากภัยอันตรายร้ายแรงต่อชีวิตหรือร่างกาย เพื่อป้องกันมิให้ เกิดการกระทำความผิดอาญาร้ายแรงที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต หรือเพื่อจับกุมผู้ที่กระทำการอัน เป็นอันตรายหรือต่อผู้เจ้าพนักงาน หรือเพื่อป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวหลบหนี และการใช้อาวุธร้ายแรง โดยเจตนาให้กระทำได้เฉพาะเพื่อป้องกันชีวิตในกรณีที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เท่านั้น แต่ไม่ว่าจะเป็นการใช้ กำลังหรือการใช้อาวุธต้องเป็นกรณีที่ปรากฏว่าไม่มีมาตรการอื่นที่จะใช้ในการยุติการชุมนุมนั้นได้แล้ว เท่านั้น

(๒) Code of Conduct for Law Enforcement Officials และ Basic Principles of the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials กล่าวถึงเฉพาะ “หลักการ” ในการ ใช้กำลังและการใช้อาวุธเท่านั้น ดังนั้น สมาชิกสหประชาชาติแต่ละประเทศจึงมีดุลพินิจที่จะกำหนด กระบวนการ ขั้นตอน และวิธีการในการยุติการชุมนุมสาธารณะที่ไม่ชอบ ด้วยกฎหมายหรือที่ก่อให้เกิด ความรุนแรงได้ตามความเหมาะสมภายใต้ “หลักการ” ดังกล่าว ซึ่งเห็นได้จากการที่สมาชิก สหประชาชาติแต่ละประเทศมีกระบวนการ ขั้นตอน และวิธีการในการยุติการชุมนุมสาธารณะ ที่ไม่ชอบ ด้วยกฎหมายหรือที่ก่อให้เกิดความรุนแรงแตกต่างกัน

(๓) เงื่อนไขในการใช้กำลังและการใช้อาวุธตาม Code of Conduct for Law Enforcement Officials และ Basic Principles of the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials นั้น อยู่ที่ว่าการชุมนุมสาธารณะนั้นก่อให้เกิดความรุนแรง (violent) ขึ้นหรือไม่ แต่ทั้ง Code of Conduct และ Basic Principles ดังกล่าวข้างต้น มิได้นิยามว่าการชุมนุมสาธารณะ ที่ก่อให้เกิด ความรุนแรงนั้นมีลักษณะอย่างไร เนื่องจากสมาชิกสหประชาชาติแต่ละประเทศมีทัศนคติ ในเรื่องนี้ แตกต่างกัน แต่ละประเทศจึงมีดุลพินิจที่จะพิจารณาว่ากรณีใดเป็นการชุมนุมสาธารณะ ที่ก่อให้เกิด ความรุนแรง

การใช้กำลังทางทหารควรมีการฝึกอบรมกำลังทหารที่จะมาบริหารจัดการชุมนุมสาธารณะ ควบคุมฝูงชนหรือหากสถานการณ์รุนแรงมีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติอาจจำเป็นต้องปราบปราม การจลาจล จะต้องได้รับการฝึกอบรมให้มีทักษะ ความเข้าใจ และอดทนต่อสถานการณ์การชุมนุม

สาธารณสุข ไม่ควรมอบหมายให้กำลังพลที่ไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรมโดยเด็ดขาดเพราะหากมอบหมายมีแนวโน้มสูงว่าจะปฏิบัติการผิดพลาด เพราะการบริหารจัดการการประชุมสาธารณสุขนั้นมามีวิธีการและขั้นตอนแตกต่างจากการปฏิบัติการทางทหารในลักษณะ Combat Operations ที่กำลังทหารส่วนใหญ่ได้รับการฝึกอบรมเฉพาะการปฏิบัติการทางทหารดังกล่าวข้างต้นเท่านั้น ซึ่งเน้นการใช้อาวุธยุทธโธปกรณ์ที่ร้ายแรงกับความรุนแรงเป็นหลัก นอกจากนี้กำลังพลที่ใช้ในการบริหารจัดการการประชุมสาธารณสุขจะต้องมีความอดทนและอดกลั้นเป็นอย่างสูงต่อการยั่วเย้า สำหรับผู้บังคับบัญชาทหารควรจะมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการชุมนุมเรียกร้องว่ากรณีใดเป็นการชุมนุมที่ชอบด้วยกฎหมาย กรณีใดเป็นการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และสำหรับกรณีการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น ก็แบ่งเป็นการชุมนุมที่ไม่ก่อเหตุร้ายกับการชุมนุมที่ก่อเหตุร้ายเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาตัดสินใจในการใช้กำลังทหารใน ส่วนที่เกี่ยวข้อง อุปกรณ์การควบคุมฝูงชนนั้นจะต้องใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสมโดยเฉพาะเท่านั้น ประกอบด้วยเครื่องแบบของเจ้าหน้าที่ที่ตัดเย็บมาโดยเฉพาะและกันความร้อนหรือไฟ อุปกรณ์ที่เรียกว่า “สนับ” เพื่อป้องกันส่วนที่สำคัญของร่างกาย หมวกที่มีความแข็งแรง หน้ากากป้องกันแก๊สน้ำตาหรือไอพิษ โล่ กระจบอง ระเบิดเสียง ระเบิดควัน แก๊สน้ำตา กระสุนยาง และรถฉีดน้ำ ซึ่งอุปกรณ์ที่ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ คือกระสุนยางและรถฉีดน้ำ กล่าวคือ ต้องมั่นใจว่ากระสุนยางที่จะนำมาใช้ต้องไม่หมดอายุ เพราะหากหมดอายุกระสุนยางที่เคยนิ่มหรืออ่อนตัวจะมีความแข็งเหมือนวัสดุของแข็ง ใช้ไป ย่อมก่อให้เกิดความบาดเจ็บอย่างรุนแรงอาจถึงแก่ชีวิตหรือบาดเจ็บสาหัสได้ ส่วนรถฉีดน้ำนั้นควรเป็นรถฉีดน้ำที่จัดทำมาเพื่อควบคุมฝูงชน โดยเฉพาะที่มีระบบความปลอดภัยของพลขับและกำลังพลในรถ ตลอดจนจนสามารถเคลื่อนที่ไปฉีดน้ำ หากใช้รถดับเพลิงมาใช้ฉีดน้ำสลายการชุมนุม นอกจากเป็นการใช้อุปกรณ์ผิดวัตถุประสงค์แล้ว ต่อไปรถดับเพลิงจะกลายเป็นเป้าหมายในการทำลายจากฝูงชนทั้งยังอาจเป็นผลให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงไม่สามารถใช้งานได้หากมีอัคคีภัยในพื้นที่เกิดขึ้นนอกจากนั้นรถดับเพลิงต้องหยุดกับที่เวลาฉีดน้ำกับไม่มีระบบความปลอดภัยของพลขับและกำลังพลในรถ

กฎการใช้กำลังหรือเดิมที่เรียกว่ากฎการปะทะหรือกฎการโจมตีของทหารนั้น ในการควบคุมฝูงชนจะต้องเหมาะสมกับสถานการณ์และอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย กระชับและเข้าใจง่าย รวมทั้งไม่กำหนดให้เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของกำลังพลทหาร ตลอดจนสามารถปรับเปลี่ยนได้ให้เหมาะสม กับสถานการณ์ที่อาจมีการเปลี่ยนแปลงและควรกำหนดในกฎการใช้กำลังให้มีการเตรียมการรักษาพยาบาลเบื้องต้นกรณีมีผู้บาดเจ็บของกลุ่มฝูงชนและกำลังพลที่มาปฏิบัติหน้าที่ ตลอดจนการส่งผู้บาดเจ็บสาหัสไปยังโรงพยาบาล ควรที่จะต้องให้การยกย่องกฎการใช้กำลังนอกจากจะต้องดำเนินการโดยฝ่ายยุทธการหรือผู้ปฏิบัติของหน่วยทหารแล้ว ให้เจ้าหน้าที่ทหารฝ่ายกฎหมายร่วมพิจารณาในประเด็นข้อกฎหมาย หากเป็นการใช้กำลังทหารปราบปรามการจลาจลนั้นจะต้องเสนอให้คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบภายใต้พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๕๕๑ พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๕๑ และพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ แต่หากเป็นการใช้กำลังทหารปราบปรามการจลาจลในพื้นที่ประกาศใช้กฎอัยการศึกก็ไม่จำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีก่อน

เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารอาจเข้าไปเกี่ยวข้องกับการชุมนุมสาธารณสุขภายใต้พระราชบัญญัติการประชุมสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๕๘ ได้ในสองกรณี กล่าวคือ กรณีแรกตามมาตรา ๑๙ วรรคหก เจ้าพนักงานตำรวจที่ดูแลการประชุมสาธารณสุขอาจร้องขอให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารในท้องที่ที่มีการชุมนุมสาธารณสุขดำเนินการตามคำร้องขอภายในขอบอำนาจหน้าที่ของผู้นั้น ซึ่งกรณีนี้เป็นการสนับสนุนช่วยเหลือ

มิใช่การขอให้ใช้กำลังทหารควบคุมฝูงชนโดยตรง หน่วยทหารที่ได้รับการร้องขอจะต้องพิจารณา
 ดำเนินการภายใต้อำนาจหน้าที่ของหน่วยเป็นเรื่อง ๆ ไป เช่น หน่วยทหารขนส่งอาจสนับสนุน
 ยานพาหนะในการเคลื่อนย้ายเจ้าหน้าที่ตำรวจ หน่วยแพทย์ทหารอาจสนับสนุนการปฐมพยาบาลฝูงชนที่
 เจ็บป่วยระหว่างการชุมนุม เป็นต้น และกรณีที่สอง ตามมาตรา ๒๓ วรรคสอง และวรรคสาม กรณีผู้
 ชุมนุมไม่เลิกการชุมนุมสาธารณะตามคำสั่งศาลและมีการประกาศกำหนดพื้นที่ควบคุม นายกรัฐมนตรี
 ผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้อาจมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารเป็นผู้ควบคุมสถานการณ์ เพื่อให้
 มีการเลิกชุมนุมได้ กรณีนี้เป็นการใช้กำลังทหารเข้าควบคุมฝูงชนโดยตรง ทั้งนี้ ควรหลีกเลี่ยงการใช้กำลัง
 กรณีไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ให้ใช้กำลังและเครื่องมือควบคุมฝูงชนเพียงพอเท่าที่จำเป็น โดยใช้มาตรการจาก
 เบาไปหาหนักและมีการเตือนด้วยเครื่องขยายเสียงทุกขั้นตอน สำหรับเครื่องมือควบคุมฝูงชนต้องเป็นไป
 ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ เรื่อง เครื่องมือควบคุมฝูงชนในการ
 ชุมนุมสาธารณะที่ได้กำหนดไว้ ๔๘ รายการ ซึ่งหน่วยทหารที่เกี่ยวข้องควรตรวจสอบเครื่องมือควบคุมฝูง
 ชนและจัดทำให้ครบถ้วนตามประกาศดังกล่าว กรณีสำนักงานตำรวจแห่งชาติหรือหน่วยงานในสังกัดร้อง
 ขอให้ฝ่ายทหารจัดกำลังทหารไปช่วยเหลือในการระงับเหตุ/อารักขา/รักษาสถานที่และทรัพย์สินของทาง
 ราชการ โดยกำลังทหารดังกล่าวเป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงาน ซึ่งอยู่ภายใต้การสั่งการ/กำกับดูแลของ
 เจ้าหน้าที่ตำรวจ การดำเนินการข้างต้นเป็นเรื่องที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติหรือหน่วยงานในสังกัดมี
 หนังสือร้องขอไปยังหน่วยทหาร โดยหน่วยทหารดังกล่าวจะต้องรายงานขออนุมัติตามสายการบังคับ
 บัญชา แล้วมีหนังสือแจ้งตอบไปว่าสามารถดำเนินการตามที่ได้รับการร้องขอได้หรือไม่ ถ้าได้ควรแนบ
 รายชื่อกำลังพลที่จะปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานไปด้วย เพื่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติหรือ
 หน่วยงานในสังกัดไปดำเนินการออกเป็นคำสั่งในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป ซึ่งผู้บังคับบัญชาหน่วยทหารที่
 ได้รับการร้องขอดังกล่าวข้างต้นจะต้องพิจารณาอย่างระมัดระวังและรอบคอบว่ากรณีดังกล่าวไม่ได้เป็น
 การใช้กำลังทหารควบคุมฝูงชนหรือปราบปรามการจลาจลปรึกษาหารือกับเจ้าหน้าที่ทหารฝ่ายกฎหมาย
 เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างการระงับเหตุ/อารักขา/รักษาสถานที่และทรัพย์สินของทางราชการ
 กับการควบคุมฝูงชนหรือการปราบปรามการจลาจล ซึ่งมีลักษณะการปฏิบัติการที่แตกต่างกัน หากเข้า
 ข่ายการควบคุมฝูงชนหรือการปราบปรามการจลาจล ผู้บังคับบัญชาหน่วยทหารดังกล่าวก็ต้อง
 พิจารณาดำเนินการตามที่กล่าวแล้วข้างต้นทุกประการ

สรุป

บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๔๔ แต่หาก
 การชุมนุมสาธารณะกลายเป็นความไม่สงบเรียบร้อยในบ้านเมือง รัฐจำเป็นต้องใช้ทฤษฎีการรักษา
 ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง (Crime Control) เพื่อจำกัดสิทธิทางประชาธิปไตยของบุคคล
 เพื่อที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ในสภาวะการณ์ที่ไม่สงบเรียบร้อยดังกล่าวย่อมไม่อาจ
 คำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้ ซึ่งตรงข้ามกับแนวความคิดของจอห์น ล็อค ที่ถือ
 หลักการควบคุมการใช้อำนาจรัฐไม่ให้คุกคามสิทธิเสรีภาพของประชาชน (Due Process of Law) เมื่อ
 เกิดความไม่สงบเรียบร้อยในบ้านเมืองทฤษฎีการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง (Crime
 Control) เป็นทฤษฎีที่ต้องนำมาใช้อันเป็นการเน้นหนักทางด้านประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม
 โดยมุ่งที่จะควบคุม ระงับ และปราบปรามอาชญากรรมโดยหน่วยงานของรัฐด้วยความรวดเร็วและ

แน่นอน ซึ่งเป็นภาระของฝ่ายบริหารในอันที่จะควบคุมอาชญากรรมและหยุดยั้งอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่สังคม ซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารอาจต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับการชุมนุมสาธารณะดังกล่าวภายใต้พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๑๙ วรรคหก อันเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจที่ดูแลการชุมนุมสาธารณะร้องขอให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารดำเนินการตามคำร้องขอภายในขอบอำนาจหน้าที่ของผู้ร้องขอ กรณีดังกล่าวนี้เป็นการสนับสนุนช่วยเหลือ มิใช่การขอให้ใช้กำลังทหารควบคุมฝูงชนโดยตรง อีกกรณีหนึ่งพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๒๓ วรรคสอง และวรรคสาม กรณีผู้ชุมนุมไม่เลิกการชุมนุมสาธารณะตามคำสั่งศาลและมีการประกาศกำหนดพื้นที่ควบคุม นายกรัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้อาจมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารเป็นผู้ควบคุมสถานการณ์เพื่อให้มีการเลิกชุมนุมได้ กรณีนี้เป็นการใช้กำลังทหารเข้าควบคุมฝูงชนโดยตรง หากการชุมนุมสาธารณะลุกลามจนเป็นการจลาจลการใช้กำลังทหารปราบปรามต้องเสนอให้คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบภายใต้พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๕๕๑ พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๕๑ และพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ แต่หากเป็นการใช้กำลังทหารปราบปรามการจลาจลในพื้นที่ประกาศใช้กฎอัยการศึกไม่จำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีก่อน ทหารที่จะบริหารจัดการการชุมนุมสาธารณะควรได้รับการฝึกอบรมให้มีทักษะ ความเข้าใจ และอดทนต่อสถานการณ์การชุมนุมสาธารณะเป็นอย่างดี เพราะการบริหารจัดการการชุมนุมสาธารณะมีความแตกต่างจากการปฏิบัติการทางทหาร (Combat Operations) อย่างสิ้นเชิง

ประวัติผู้เขียน

๑.ยศ, ชื่อ, สกุล

พลโท กิตติยุทธ กิตติยุทธโยธิน

๒.วัน, เดือน, ปีเกิด

๓ มีนาคม ๒๕๐๔

๓.ที่อยู่ปัจจุบัน

๖๐/๓ ซอยลาดพร้าว ๑๑๐ แยก ๓ แขวงพลับพลา เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ

๔. การศึกษา

๔.๑ การศึกษาก่อนเข้ารับราชการ

มัธยมศึกษาตอนต้น

โรงเรียนอำนวยการศิลป์

มัธยมศึกษาตอนปลาย

โรงเรียนโยธินบูรณะ

มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

๔.๒ การศึกษาเมื่อเข้ารับราชการ

- พ.ศ. ๒๕๒๘ หลักสูตรนายทหารสัญญาบัตรชั้นต้น รุ่นที่ ๑๕ โรงเรียนเหล่าทหารพระธรรมนูญ
- พ.ศ. ๒๕๒๘ หลักสูตรส่งทางอากาศ รุ่นที่ ๑๖๕
- พ.ศ. ๒๕๓๐ หลักสูตรจู่โจม รุ่นที่ ๙๑
- พ.ศ. ๒๕๓๔ หลักสูตรชั้นนายพัน เหล่าสารวัตรทหาร รุ่นที่ ๑๘
- พ.ศ. ๒๕๔๐ เสนาธิการทหารบก หลักสูตรหลักประจำ ชุดที่ ๗๕
- พ.ศ. ๒๕๔๔ หลักสูตรนายทหารสัญญาบัตรชั้นสูงรุ่นที่๙ โรงเรียนเหล่าทหารพระธรรมนูญ
- พ.ศ. ๒๕๔๗ หลักสูตรตุลาการพระธรรมนูญ รุ่นที่ ๘ โรงเรียนเหล่าทหารพระธรรมนูญ
- พ.ศ. ๒๕๕๐ หลักสูตรการพัฒนานักกฎหมายภาครัฐ ระดับกลาง รุ่นที่ ๒
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
- พ.ศ. ๒๕๕๑ ประกาศนียบัตรกฎหมายมหาชน รุ่นที่ ๒๖ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พ.ศ. ๒๕๕๔ หลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

- พ.ศ. ๒๕๕๖ หลักสูตรการร่างกฎหมาย การให้ความเห็นทางกฎหมายและการดำเนินคดีปกครอง
รุ่นที่ ๙

๕. ตำแหน่งที่สำคัญ

- พ.ศ. ๒๕๒๘ อัยการผู้ช่วยศาลทหารกรุงเทพ สำนักงานอัยการทหาร กรมพระธรรมนุญ
- พ.ศ. ๒๕๒๙ รัักษาราชการนายทหารพระธรรมนูญผู้ช่วย กรมการทหารช่าง
- พ.ศ. ๒๕๓๑ นายทหารพระธรรมนูญ กองพลรบพิเศษที่ ๔
- พ.ศ. ๒๕๓๖ นายทหารพระธรรมนูญ กองบัญชาการช่วยรบที่ ๒
- พ.ศ. ๒๕๓๘ ผู้ช่วยนายทหารพระธรรมนูญ ศูนย์รักษาความปลอดภัย
กองบัญชาการทหารสูงสุด
- พ.ศ. ๒๕๓๙ ประจำโรงเรียนเสนาธิการทหารบก
- พ.ศ. ๒๕๔๐ หัวหน้าแผนกเตรียมการ กองการศึกษา โรงเรียนเหล่าทหารพระธรรมนูญ
- พ.ศ. ๒๕๔๔ นายทหารสงเคราะห์ทางกฎหมาย สำนักงานสงเคราะห์ทางกฎหมาย
กรมพระธรรมนูญ
- พ.ศ. ๒๕๔๕ หัวหน้าแผนกกองการกำลังพล กองกลาง กรมพระธรรมนูญ
- พ.ศ. ๒๕๔๘ อัยการผู้ช่วยศาลทหารกรุงเทพ สำนักงานอัยการทหาร กรมพระธรรมนูญ
- พ.ศ. ๒๕๔๘ ประจำกรมพระธรรมนูญ
- พ.ศ. ๒๕๔๘ ประจำสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม
- พ.ศ. ๒๕๕๔ รองผู้อำนวยการกองกลาง กรมพระธรรมนูญ
- พ.ศ. ๒๕๕๗ ผู้อำนวยการกองกลาง กรมพระธรรมนูญ
- พ.ศ. ๒๕๕๘ อัยการฝ่ายอุทธรณ์และฎีกา สำนักงานอัยการทหาร กรมพระธรรมนูญ
- พ.ศ. ๒๕๕๙ ผู้อำนวยการกองกลาง กรมพระธรรมนูญ
- พ.ศ. ๒๕๖๐ ตุลาการพระธรรมนูญ ประจำสำนักตุลาการทหาร
- พ.ศ. ๒๕๖๐ ตุลาการพระธรรมนูญ หัวหน้าศาลทหารกรุงเทพ
- พ.ศ. ๒๕๖๑ ตุลาการพระธรรมนูญ หัวหน้าศาลทหารกลาง

๖. ตำแหน่งปัจจุบัน

- พ.ศ. ๒๕๖๒ หัวหน้าสำนักตุลาการทหาร และตุลาการพระธรรมนูญหัวหน้าศาลทหาร
สูงสุด

บรรณานุกรม

กฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘

พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘

พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๕๑

พระราชบัญญัติจัดระเบียบกระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๕๕๑

เอกสารวิจัย

นราธิป แยมศรี, สิทธิเสรีภาพของประชาชนตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ : ศึกษาเฉพาะกรณีอำนาจฟ้องคดีอาญาของประชาชนในคดีที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในเวลาปกติ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ภราดร ภาคพัฒน์, การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

หนังสือ

กฤษณ พลวัน, พัฒนาการสิทธิมนุษยชน, สำนักพิมพ์วิญญูชน.

ธานินทร์ กรีวิเชียร, ระบอบประชาธิปไตย, โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย, สำนักพิมพ์วิญญูชน.

ภูริชญา วัฒนรุ่ง, หลักกฎหมายมหาชน, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วัชรพงษ์ วชิรปัญญา, ประชาธิปไตยกับกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคม, วิทยาลัยสงฆ์ล้านนาเฉลิมพระเกียรติฯ.

วีระ โลจายะ, กฎหมายมหาชน, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุนทร ยอมศิริ, ความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีโดยตรง : กรณีศึกษาเทศบาลนครเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุรินทร์ สฤกษ์พงศ์, “ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานหลักฐานสำหรับรัฐศาสตร์ หน่วยที่ ๑-๕, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เสริมศักดิ์ วงศ์กระจ่าง, พจนานุกรมคำศัพท์กฎหมายและการใช้คำ: อังกฤษ-ไทย, สำนักพิมพ์เอเซีย.

อมร รักษาสัตย์, การศึกษากับการพัฒนาประชาธิปไตย, สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ.

อารีย์วรรณ พูลทรัพย์, การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน , สำนักพิมพ์สำนักงาน
เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

